

DOKTORI (PHD.) ÉRTEKEZÉS

VAJKAI ANDRÁS

2007

Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar
Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola

Programvezető: Dr. Buday–Sántha Attila

Az információs társadalom területi és módszertani vizsgálata
Baranya megye példáján

Doktori értekezés

Készítette: Vajkai András

Konzulens: Dr. Farkas Ferencné

Pécs, 2007

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	2
Ábrák Jegyzéke.....	4
Táblázatok jegyzéke.....	5
Bevezetés.....	6
1. Az információs társadalom fogalmi keretei és fejlődéstörténete	9
1.1. Az információs társadalom meghatározása.....	9
1.2. Az információs társadalom európai fejlődésének története (A Bangemann jelentéstől az i2010-ig).....	17
1.3. Az információs társadalom fejlődése és jellegzetességei Magyarországon.....	28
2. Az információs társadalom pillérei.....	35
2.1. Az információs társadalom technológiai pillérei.....	35
2.1.1. Vezetékes telefonhálózatok.....	36
2.1.2. Mobil technológia és a mobil széles sáv	38
2.1.3. Az Internet és számítástechnikai infrastruktúra	43
2.1.4. Az innováció és a kutatás-fejlesztés szerepe.....	46
2.2. Az információs társadalom társadalmi pillérei.....	50
2.2.1. Az oktatás és képzés szerepe az információs társadalomban.....	51
2.2.2. Kulturális befogadás.....	56
2.2.3. Hozzáférhetőség és esélyegyenlőség.....	58
2.2.4. Munka és foglalkoztatás.....	63
2.3. Az információs társadalom jogi pillérei	65
2.3.1. Az Európai Unió vonatkozó joganyagának fejlődése	66
2.3.2. Az információs társadalom és a magyar jogfejlődés.....	68
3. Az információs társadalom mérésének indikátorai	71
3.1. Az információs infrastruktúra vizsgálata	73
3.1.1. A hozzáférési/behuzalozottsági index	74
3.1.2. Az infokommunikációs használati index	77
3.1.3. Digitális Lehetőség Index (Digital Opportunity Index, DOI)	78
3.2. Társadalmi - szociológiai indexek.....	80
3.2.1. A digitális megosztottság index (digital divide index – DIDIX)	80
3.2.2. Digitális szakadék index.....	82
3.2.3. Az e-Learning Index.....	82
3.3. Kombinált mérési módszerek.....	84
3.3.1. Az INEXSK módszer	84
3.3.2. Hálózati Felkészültség Index (Networked Readiness Index - NRI).....	86
3.3.3. Az IAP Módszer (Information Age Partnership - IAP)	88
3.3.4. Az Információs Társadalom Index (Information Society Index - ISI).....	89
3.3.5. Az e-Government Index	91
3.4. A felkészültségi indexek szerepe a nevesebb nemzetközi és hazai tanulmányokban.....	94
3.4.1. Felkészültségi indexek a nemzetközi felmérések tükrében.....	94
3.4.2. A felkészültségi indexek és IKT indikátorok a magyarországi kutatásokban.....	99

4. Baranya megye az információs társadalomban.....	102
4.1. Baranya megye általános jellemzői a statisztika tükrében	102
4.1.1. Baranya megye infokommunikációs és IT statisztikái.....	104
4.1.2. Az Internet hozzáférési lehetőségei Baranyában.....	109
4.1.3. Kábeltévé szolgáltatások Baranya megyében	110
4.1.4. Infokommunikációs fogyasztási cikkek a Dél-dunántúli régió háztartásaiban	112
4.2. Az önkormányzatok IKT ellátottsága Baranya megyében.....	113
4.2.1. Teleházak és e-Magyarország pontok Baranya megyében	116
4.3. A vállalatok IKT ellátottsága Baranya megyében.....	117
4.4. Az IKT eszközök és az Internet használatának jellegzetességei Baranya megyében	120
4.4.1. Baranya megye háztartásainak és lakosságnak IKT eszköz használata 2005-ben	120
4.4.2. Baranya megye közhivatalainak és önkormányzatainak IKT eszköz használata 2005-ben	124
4.4.3. A vállalatok IKT használatának jellegzetességei Baranya megyében	127
Összegzés	130
Irodalomjegyzék	134
I. Melléklet	145
II. Melléklet.....	157
III. Melléklet	169
IV. Melléklet.....	172

Ábrák Jegyzéke

1. ábra:	A széles sáv elterjedése az EU-ban 2005 III. negyedév végén.....	42
2. ábra:	Az Internet előfizetések számának alakulása Magyarországon 2003 I. n. év - 2005 IV. n. év.....	44
3. ábra:	A kutatóhelyek megoszlása tudományterületek szerint.....	48
4. ábra:	K+F ráfordítások Magyarországon 1000 lakosra vetítve megyéenkénti bontásban, ezer forintban kifejezve.....	49
5. ábra:	Az Internetet rendszeresen használók száma Európában a számítógéppel rendelkezők arányában	59
6. ábra:	Számítógéppel rendelkező háztartások számának alakulása Európában.....	60
7. ábra:	A különböző társadalmi csoportok számítástechnikai ismereteinek eloszlása az Európai Unió 25 tagállamában 2005-ben	62
8. ábra:	Az otthoni számítógéppel és Internet-hozzáféréssel rendelkező háztartások százalékos aránya, 1992–2005	76
9. ábra:	Vezetékes telefonnal és kábeltévével rendelkező háztartások százalékos aránya Magyarországon a háztartásfő korcsoportja szerint, 2005	76
10. ábra:	Digitális szakadék indexek Magyarországon és az Európai Unióban (2004).....	81
11. ábra:	Az INEXSK felépítésének dinamikus vázlata	85
12. ábra:	A Hálózati Felkészültségi Index (NRI) felépítése 2001-2002.....	86
13. ábra:	A Hálózati Felkészültségi Index (NRI) felépítése 2002-2003.....	87
14. ábra:	Az Information Age Patnrship módszer – (IAP)	89
15. ábra:	A Pannon GSM hálózat lefedettség térképe 2005 év végén.....	106
16. ábra:	A Vodafone hálózati lefedettsége Baranya megyében 2004 év végén.....	107
17. ábra:	A Pannon GSM mobil szélessáv lefedettségi térképe 2005-ben	108
18. ábra:	Magyarország kábeltelvíziós előfizetőinek száma megyei bontásban 1.000 lakosra vetítve 2004-ben.....	111
19. ábra:	Internet kapcsolattal rendelkező számítógépek aránya régióként (%) az önkormányzatoknál 2004-ban.....	115
20. ábra:	A személyi számítógéppel rendelkező vállalkozások aránya az Európai Unió országaiban.....	117
21. ábra:	Az Internet kapcsolattal rendelkező vállalkozások aránya 2005-ben.....	118
22. ábra:	A honlappal rendelkező vállalkozások száma 2005-ben	119
23. ábra:	A számítógép használat korcsoportok szerinti alakulása 2005-ben.....	122
24. ábra:	A közhivatalokkal 2005-ben Interneten keresztül ügyintézését kezdményező lakosok aránya Európában	125

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat:	Vezetékes és mobil-előfizetések számának alakulása 1990-2005 között.....	36
2. táblázat:	Budapest és vidék távbeszélő ellátottságának alakulása a fővonalak alapján.....	37
3. táblázat:	Vezetékes fővonalak és ISDN vonalak száma megyék szerint 2004-ben	38
4. táblázat:	Mobiltelefon penetráció az Európai Unióban 2006 második negyedév végén	40
5. táblázat:	A hosztok számának alakulása Magyarországon 2001 – 2004	44
6. táblázat:	A közigazgatás, védelem és kötelező társadalombiztosítás számítógép állománya kor, valamint típus és funkció alapján 2004-ben	45
7. táblázat:	Internet előfizetések száma hozzáférési-szolgáltatások szerint.....	46
8. táblázat:	Ráfordítások az IKT kutatások területén (2005)	47
9. táblázat:	A magyarországi K+F ráfordítások megoszlása 2004-ben.....	47
10. táblázat:	A tanulási környezet változása az ipari társadalomból az információs	51
11. táblázat:	A DOI indikátorok struktúrája és súlyozása.....	79
12. táblázat:	Az ITU által megállapított DOI rangsor 2005-ben.....	79
13. táblázat:	Az e-Learning Index általános felépítése és komponensei.....	84
14. táblázat:	A Világgazdasági Fórum (WEF) Hálózati Felkészültségi Index rangsora (NRI) 2005-ben.....	88
15. táblázat:	Baranya megye népességszámának alakulása 1980 - 2004 között.....	103
16. táblázat:	Baranya megye lakosságának megoszlása településnagyság alapján 2004-ben	103
17. táblázat:	Baranya megye foglalkoztatottsági adatai a 2000 - 2004 időszakban.....	104
18. táblázat:	Baranya megye vezetékes telefonellátottsága kistérségek szerint.....	105
19. táblázat:	A Dél-dunántúli régió háztartásainak IKT eszközökkel való ellátottsága 2004-ben 100 háztartásra vetítve.....	112
20. táblázat:	IKT eszközök aránya Baranya megye háztartásaiban	113
21. táblázat:	A Baranya megyei települési önkormányzatok számítógépeinek kor szerinti megoszlása 2005-ben.....	114
22. táblázat:	A Baranya megyei települési önkormányzatok Internet kapcsolatának jellege 2005-ben.....	115
23. táblázat:	Az e-Magyarország pontok száma megyénként 2005-ben.....	116
24. táblázat:	A Baranya megyei vállaltok Internet hozzáféréseinek megoszlása, a hozzáférés jellege alapján 2005-ben	119
25. táblázat:	A Baranya megyei vállaltok IKT eszközeinek alakulása 2005-ben	120
26. táblázat:	A mobiltelefon készülékek funkció szerinti használatának megoszlása	121
27. táblázat:	A számítógép használat jellege Baranya megyében a vizsgált minta alapján	122
28. táblázat:	Az Internet használat gyakorisága a Baranya megyében a vizsgált minta adatai alapján	123
29. táblázat:	A lakossági Internet használat jellege a Baranya megyében a vizsgált minta adatai alapján	123
30. táblázat:	A nyelvismeret alakulása a Baranya megyében a vizsgált minta adatai alapján	124
31. táblázat:	A Baranya megyei települési önkormányzatok Internet használatának jellegzetességei 2005-ben.....	126
32. táblázat:	IKT alapú és IKT érintett tevékenységi körök a TEAOR alapján.....	127
33. táblázat:	A Baranya megyei vállalkozások számítógép használatának jellegzetességei 2005-ben	128
34. táblázat:	A vállalati Internet használat jellege a Baranya megyében a vizsgált minta adatai alapján.....	129